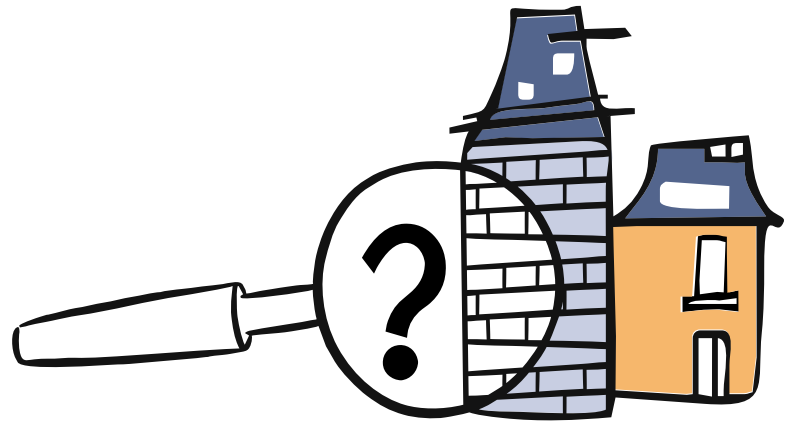
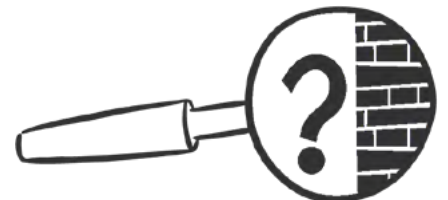

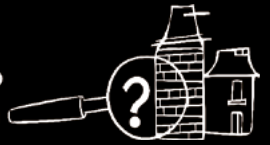
WOLBÓRZ

DLACZEGO TEN DOM TAK WYGLĄDA?
ARCHITEKTURA POD LUPĄ DLA NAJMŁODSZYCH

Autor przewodników: Maria Nowakowska

Autor scenariuszy: Karolina Kołodziej

Łódź 2021

Redakcja: Łódzki Dom Kultury

**Dofinansowano ze środków Ministra Kultury,
Dziedzictwa Narodowego i Sportu pochodzących
z Funduszu Promocji Kultury.**

Ministerstwo
Kultury
Dziedzictwa
Narodowego
i **Sportu.**

Spis treści:

PRZEWODNIK	3
SCENARIUSZ ZAJĘĆ SP 1–3	24
SCENARIUSZ ZAJĘĆ SP 4–6	33

REALIZATOR PROJEKTU:

województwo
łódzkie

PARTNERZY:

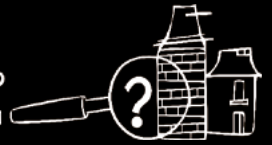

PGE Giganty Mocy
MCK Bełchatów

MIEJSKI DOM KULTURY W RAWIE MAZOWIECKIEJ
IM. DANUTY SIEDZIKÓWNY „INKI”
MDKRAWA.PL

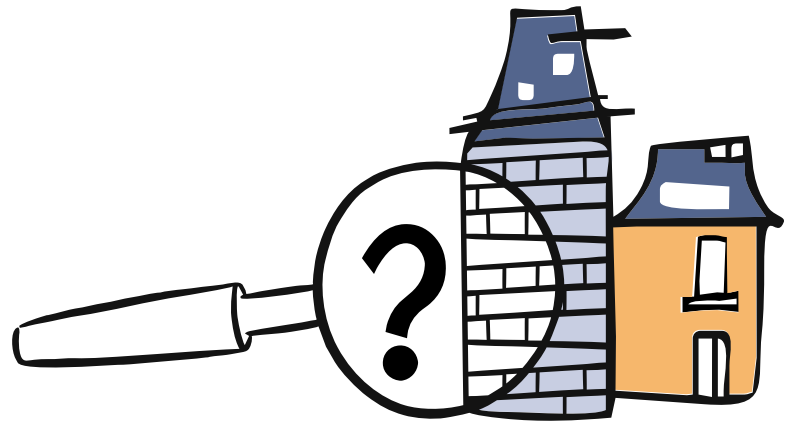

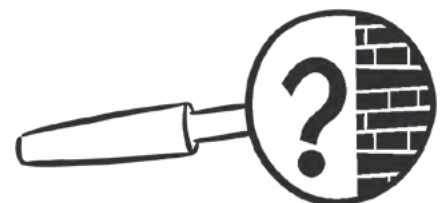
WOLBÓRZ

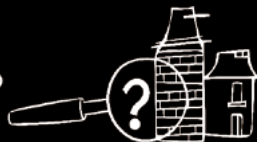
---

przewodnik

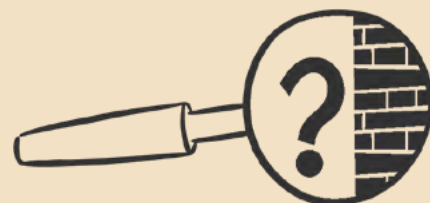
DLACZEGO TEN DOM TAK WYGLĄDA?
ARCHITEKTURA POD LUPĄ DLA NAJMŁODSZYCH

● Lokalizacje:

1. Pałac Biskupów Kujawskich
2. Dom z tulipanami
3. Centrum Pożarnicze
4. Relikt zamku w Wolborzu
5. Piękno cegły – Modrzewskiego 2
6. Kamienna tabliczka adresowa – Świętokrzyska 18
7. Kościół pw. św. Mikołaja
8. Malowany szyld – Nadrzeczna 2
9. Wątek kowadełkowy i kotwy w murze – Nadrzeczna 2
10. Łuki i deskowania – Dom Handlowy
11. Balkon z żeliwną balustradą – plac Władysława Jagiełły 15
12. Dom z koniem – Warszawska 18
13. Płoty z wykrawek – Warszawska 25
14. Podrynnik z sygnaturą odlewni – Warszawska 52
15. Kaplica św. Rocha w Wolborzu

● Pałac

Najbardziej znanym obiektem architektonicznym Wolborza pozostaje Pałac Biskupów Kujawskich. Budynek został wzniesiony w 1626 r., jednak w 1773 r. został kompletnie przebudowany w duchu późnego baroku według projektu Franciszka Placidiego. Zleceniodawcą przebudowy był arcybiskup Antoni Ostrowski. Na kompleks zabudowy składa się korpus główny, dwie oficyny oraz budynki gospodarcze umieszczone po bokach dziedzińca.

Zanim jednak zmierzmy się z XVIII-wieczną architekturą, warto zwrócić uwagę na detale towarzyszące nam po drodze do głównych zabudowań.

Przy wjeździe zobaczyć można tablicę udekorowaną szyldem semaforowym w formie głowy konia w uprzęży. Ramię szyldu opracowane zostało w kształcie węża. To jeden z kilku ciekawych przykładów metaloplastyki na terenie miasta, świadczący o poczuciu humoru i zamiłowaniu rzemieślnika do wykonywanej pracy. Nieco dalej stoi tablica uformowana w kształt bicykla. Kolejna, już na terenie ogrodzonego rozfalowanym ogrodzeniem dziedzińca, zyskała dekorację w postaci ptaków wycinanych z blachy oraz metalowej falbanki pod dachem nabijanym gwiazdami.

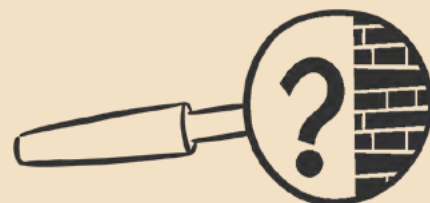
Zabudowania przesłania PRL-owski pomnik z 1960 roku, upamiętniający wymarsz wojsk Jagiełły z Wolborza pod Grunwald.

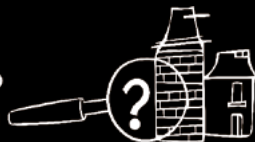
Najciekawszy pod względem architektonicznym jest główny korpus pałacu. Najbardziej okazały ornament stanowi kartusz rokokowy umieszczony w tympanonie – z rokiem 1773 i inskrypcją „Amicis ef. Genio”. Elewacja została zrytmizowana przez wprowadzenie pilastrów o jońskich kapitelach.

Na terenie kompleksu warto też zwrócić uwagę na interesującą typografię tablic: szczególnie wyrazisty jest szeryfowy krój, który wykorzystano do oznaczenia budynku internatu A.

Pałac biskupi, tympanon z kartuszem

Pałac biskupi,
zbliżenie kapitelu pilastra

Pałac biskupi, sylwetkowe ptaki
na tablicy informacyjnej

Pałac biskupi,
liternictwo na budynku internatu

Pałac biskupi, metaloplastyka z koniem

● Dom z tulipanami

Władysław Hasior, wybitny polski artysta, który wślawił się przede wszystkim swoimi działaniami na polu rzeźby i performance'u, był również kolekcjonerem – jak sam to określał – „wyrobów”, czyli sztuki czy rzemiosła tworzonego oddolnie, z potrzeby piękna, często przez artystów-amatorów. Kompletował swój zbiór nie po to, by wyśmiewać się z efektów ich pracy, lecz z szacunku i potrzeby zrozumienia człowieka, który podejmuje się działań twórczych z wewnętrznej konieczności, dla realizacji potrzeb, których nie można zaspokoić w inny sposób.

Doskonałym przykładem zespołu artefaktów zrodzonych z potrzeby piękna są kraty balkonów z przeskalowanymi kwiatami tulipanów. Wycięte z blachy, gięte ekspresyjnie liście z wyraźnym wytłoczeniem nerwu towarzyszą tu osadzonym na łożdach z prętów kielichom kwiatów. Co ciekawe, ten ostatni element wykonany jest z dwóch nałożonych na siebie warstw blachy przedzielonych dystansem – co daje iluzję trójwymiarowości kwiatów. W narożniku zachowała się też osłonka na doniczkę w formie korony (lub kwiatu o rozchylnych płatkach).

Uwadze nie powinien nam umknąć inny „kwiatowy” akcent na fasadzie budynku: krawędź płyty balkonowej ozdabia tutaj pas drobnych płytek, tzw. irysków – nazwę zawdzięczają popularnym, kwadratowym cukierkom.

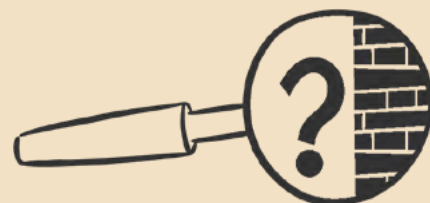

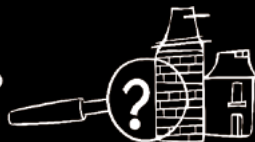
Modrzewskiego 103, balkon z tulipanami

● Centrum Pożarnicze

Siedziby Ochotniczych Straży Pożarnych należą do najważniejszych budynków w mniejszych ośrodkach. Pełnią one funkcję nie tylko centrów ochrony przeciwpożarowej, ale również miejsc integracji społeczności i podejmowania przez nią wspólnych działań.

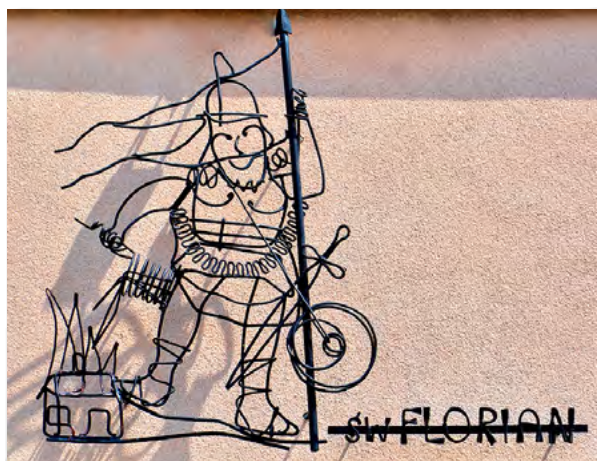
W Wolborzu położenie straży i placówki muzealnej poświęconej pożarnictwu wskazuje tablica na stelażu w formie hełmu strażackiego. Kolejna ozdobiona jest bosakiem i „żywym ogniem”, którego płomień wycięto z blachy. Budynek OSP wyróżnia się centralnie umieszczonym emblematem, na który złożyły się m.in. drabina, hełm, pas i topór. To jednak nie koniec metaloplastycznych atrakcji związanych z tym obiektem.

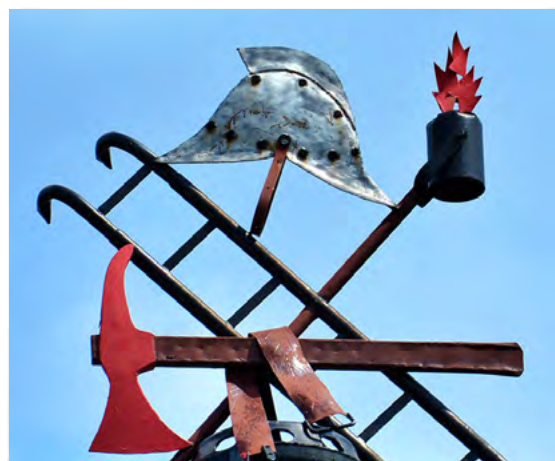

Patronem strażaków jest św. Florian. Zazwyczaj eksponuje się jego figurę na podjeździe remizy lub w niszy na budynku. W Wolborzu wybrano inne, bardzo ciekawe rozwiązanie. Uniknięto sztampy żywicznej figury – zdecydowano się na płaskorzeźbę wykonaną z giętego drutu, na której uśmiechnięty święty gasi pożar. Włócznia, na której się opiera, stanowi jednocześnie mocowanie i element konstrukcyjny dla ozdobnej metaloplastyki. Podpis pod postacią również wykonany jest z metalu, a forma liter została idealnie dobrana do pogodnego charakteru przedstawienia. To najładniejszy św. Florian, jakiego udało mi się znaleźć w którymś z kilkudziesięciu miast regionu.

Na zapleczu działki mieści się utworzone w latach 2005–2007 Pożarnicze Centrum Historyczno-Edukacyjne Ziemi Łódzkiej w Wolborzu. Na wieży zamontowano tutaj wiatrowskaz w formie koguta.

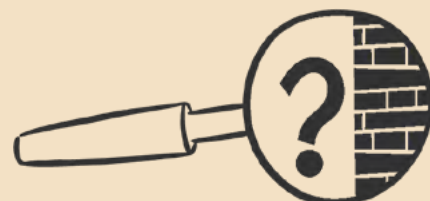
Straż pożarna, zbliżenie
na metaloplastykę z postacią św. Floriana

Straż pożarna,
detal na szczycie budynku

● Relikt zamku w Wolborzu

Historia zamku wzniesionego staraniem biskupów włocławskich w Wolborzu sięga XIV wieku. Oryginalny obiekt uległ zniszczeniu dwukrotnie – najpierw w XV wieku (odbudowany po ok. dwóch dekadach), następnie zaś (ostatecznie) w wieku XVIII. W swojej najbardziej rozbudowanej formie był czworoboczną, otoczoną fosą budowlą z basztami w narożnikach i z wysoką, trzykondygnacyjną wieżą. Obecnie jego jedynym zachowanym elementem jest płyta z herbem Doliwa, z dopisaną inskrypcją „B.P./ 1901./ 26 MAJA ZNALEZIO:/ NY I ODNOWIONY”. W zapisie, którego kompozycja zdradza ograniczone doświadczenie kamieniarza, przemieszane są litery wielkie i małe (charakterystyczne kropki nad „i” oraz „j”). Lokalizacja podyktowana jest dawnym położeniem zamku – zamykał on od zachodu owalnicę miasta (układ, w którym linie zabudowy tworzą wrzeciono o owalnym placu pośrodku, widoczny do dzisiaj w topografii Wolborza).

● Cegła i mamy detal

Zazwyczaj zdobienia kojarzą nam się z tynkowanymi ścianami, na których pojawiają się elementy wykonane z mieszanek na bazie gipsu lub cementu. Nie jest to jednak jedyne możliwe rozwiązanie. Doskonałym przykładem „innej szkoły detalu” jest ceglany budynek przy ul. Modrzewskiego. Został on pozostawiony bez tynku celowo – doskonały efekt dekoracyjny osiągnięto tutaj za pośrednictwem samego kunsztu murarskiego, bazując na cegle w dwóch kolorach. Logika ornamentacji została oparta na zestawieniu wklęsłych i wypukłych partii muru. Detal stosowano do podkreślenia najważniejszych partii budynku – drzwi, okien, podstawy, zwieńczenia, często także narożników czy podziałów międzykondygnacyjnych. Budynek podzielono na trzy części za pomocą pilastrów (w uproszczeniu: spłaszczona wersja kolumny o prostokątnym przekroju), które podkreślono boniowaniem z żółtej cegły i schematycznie zaznaczonymi kapitelami. Okna zyskały nadproża w kontrastowym kolorze oraz niewielkie, uproszczone naczółki. Po bokach obramiono je rodzajem opaski, utworzonej przez wgłębienia wypełnione żółtą cegłą. Poniżej przebiega gzyms podokienny, pod którym znalazły się dwukolorowe płyciny. Schemat dekoracji otworów drzwiowych jest niemal identyczny. Linie dachu podkreśla dwukolorowy ceglany fryz.

Modrzewskiego 2,
dekoracyjna murarka

Modrzewskiego 2,
tablica kamienna z herbem

● Kamienna tabliczka adresowa

Przy ul. Świętokrzyskiej 18 spotkać można nietypowe rozwiązanie. Znajduje się tutaj wykonana z kamienia (prawdopodobnie granitu) tabliczka adresowa. Zamiast nazwy ulicy znajduje się na niej tylko cyfra porządkowa, napis „BETONIARSTWO”, swego rodzaju logotyp rzemiosła i herb miasta. Dobór elementów jest ciekawy – łączy reklamę, dumę z miejsca pochodzenia i wykonywanej pracy. Znak rzemiosła składa się z trzech ostrych trójkątów skierowanych czubkami w stronę napisu – być może są uproszczoną wersją szprych koła, współtworzącego z innymi elementami oryginalny logotyp cechu rzemieślników.

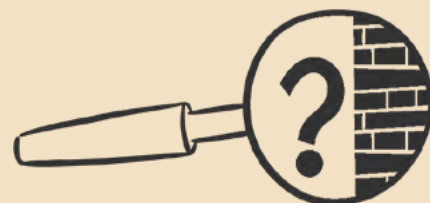
Na współczesnych budynkach mieszkalnych kamienna tablica adresowa jest zjawiskiem bardzo rzadkim – ewidentnie ma tu pełnić funkcję reklamową w stosunku do zakładu należącego do właściciela posesji. Stanowi jednak zaproszenie do zainteresowania się całą klasą takich elementów. Tablice bywają metalowe, emaliowane, ceramiczne, nieraz nawet drewniane. Mogą być ręcznie lub przemysłowo malowane. Bogactwo ich form dobrze oddaje ludzką indywidualność. Dla porównania zobaczyć można np. rozwiązane z ul. Świętokrzyskiej 6a.

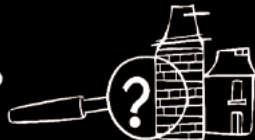

Świętokrzyska 18, tablica adresowa na domu

● Kościół pw. św. Mikołaja

Pierwsze wzmianki o kościele pochodzą z połowy XII wieku; obecny wzniesiony został w wieku XV, a w XVI zyskał wieżę i kaplicę św. Anny. W XVIII wieku przebudowany został pod kierunkiem architekta znanego w Wolborzu z przebudowy pałacu biskupiego – Franciszka Placidiego.

Do kościoła prowadzą dwuskrzydłowe wrota o konstrukcji ramowo-płycinowej, o bogatej ornamentyce, w której wykorzystano m.in. motyw krzyża, rozet, czwórliścia. Granice pól podkreślone zostały profilowanymi listwami. Łączenie skrzydeł udekorowano i uszczelniono listwą przymykową, stylizowaną na pilastr. To najbardziej udany przykład dekoracji snycerskiej w skali miasta.

Nad wejściem do kościoła zobaczyć można namalowany na tynku zielony kapełusz z herbem w środku – symbol godności arcybiskupa. Powyżej szeryfowym krojem wykonano inskrypcję z tytułem Psalmu 117.: „Chwalcie Pana wszystkie narody”. W tympanonie umieszczono płaskorzeźbę z okiem opatrności.

Boczne wejście do Kaplicy Najświętszego Sakramentu jest interesujące ze względu na dekoracyjne skośne deskowanie, wykonane z profilowanych elementów nabijanych guzami oraz bardzo niebanalny szyld klamki. To płaski metalowy element umieszczany jako „tło” dla uchwyty nad zamkiem – chroni on drewno przed uszkodzeniem oraz stanowi dodatkowy akcent estetyzujący strefę wejścia. Oprócz klamki w drzwiach zamontowano również dwa uchwyty z niewielkimi szyldami. Inny ich wariant znajduje się na kolejnych drzwiach prowadzących do świątyni.

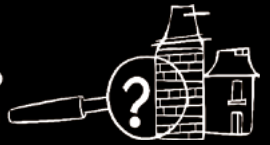
Późnobarokowa wieża zwieńczona jest hełmem z okazałymi spływami wolutowymi. Dwuspadowy dach został urozmaicony – niewielkim oknem, zwieńczonym wielościanem foremny z krzyżem-iglicą. Warte odnotowania są również kute krzyże, dekorujące szczyty kościoła – nie ma wśród nich dwóch takich samych.

Na szczególną uwagę zasługują dwie figury, ustawione po przeciwległych stronach kościoła. Przy głównym wejściu znajdziemy Chrystusa-Pasterza; na cokole znajduje się inskrypcja odsyłająca do fundatorów, Wojciecha i Franciszki Jędrzejczyków z Kuznociną, i roku ustawienia rzeźby – 1910. Gdy spojrzymy na podstawę figury, zobaczymy, że postawiono ją na dodatkowym postumencie. Wygląda on jak trzy zestawione ze sobą bazy kolumn ze stylobatami, uzupełnione kamienną płytą. Wszystkie fakty świadczą o tym, że mamy do czynienia z rodzajem recyklingu architektonicznego.

Drugim obiektem z tej kategorii jest figura Maryi trzymającej lilie – kwiat symbolizujący niewinność, co znajduje odzwierciedlenie w napisie na froncie cokołu. To, co jest najbardziej nieszablonowe, to drzwiczki niewielkiej, wyłożonej metalem wnęki. Widoczny jest pod nimi napis „NA ŚWIATŁO”. Powyżej wspomniano fundatora figury – Stanisława Szusterowskiego oraz rok fundacji: 1916. Cokół ustawiony jest, podobnie jak wspomniana powyżej figura Chrystusa, na wkopanych w ziemię bazach ze stylobatami. Być może kamieniarz dodał je, by lepiej uwidocznić rzeźbę wśród otaczającej ją roślinności, jednak zaskakuje wyeksponowanie ich bazą w stronę frontu.

Zespół dekoracji kościoła zamyka malowane przedstawienie Chrystusa na krzyżu, umieszczone we wnęcie tylnej elewacji.

Kościół św. Mikołaja, zbliżenie na kapelusz symbolizujący godność arcybiskupa

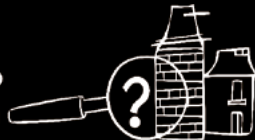

Kościół św. Mikołaja, zbliżenie na snycerkę wrót w głównym wejściu

Kościół św. Mikołaja, figura Marii na postumencie

Kościół św. Mikołaja,
wieża ze spływami wolutowymi

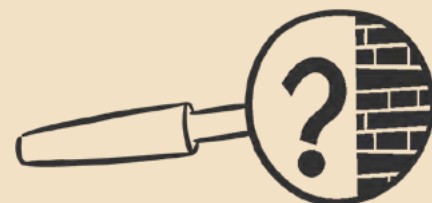

Kościół św. Mikołaja,
szyld klamki i skośne
deskowanie drzwi

● Malowany szyld

Przy zbiegu placu Jagiełły z ul. Nadrzeczną zobaczyć można malowaną tablicę reklamową. Widać na niej trzy różne kroje pisma. Wersaliki, czyli duże drukowane litery, tworzą słowo „AUTO” oraz napisy „MECHANIKA” i „BLACHARSTWO”. Ze sposobu ich wykonania można wywnioskować, że zostały zrobione z użyciem maski i szablonów. W pierwszym przypadku wysłonięto litery o fantazyjnych, obłych kształtach oraz zakończenia strzałki. W drugim malowano napis, wypełniając otwory w szablonie; co ciekawe (i niezgodne ze sztuką), do liter M i W użyto takiego samego wzoru. Poniżej personalia, adres i telefon wypisano odręcznie; pod inicjał imienia i nazwisko dla lepszej widoczności podłożono czerwony cień.

Ten niepozorny element pozwala na refleksję nad krojami pisma, ewolucją nośników reklamowych i technologii oraz materiałów ich wykonania, przypomina także niemal nieistniejący już fach malarzy szyldów.

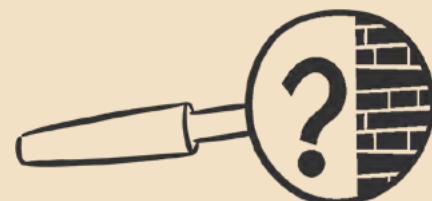

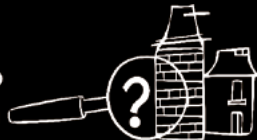

Nadrzeczna 2, ręcznie malowana tablica reklamowa

● Wątek kowadełkowy i kotwy w murze

Oglądając ten sam budynek, warto przyrzeć się również układowi cegieł w murze. Każda cegła ma dwie podstawy (największa powierzchnia – wierzch i spód cegły), dwa dłuższe boki, czyli wozówki i dwa krótsze boki, czyli główki. Ich układ w warstwach muru tworzy tzw. wątek. W tym wypadku oglądamy wątek kowadełkowy, złożony z kolejnych rzędów, w których naprzemiennie eksponuje się główki i wozówki cegieł. Na poddaszu zainstalowano niewielkie dwuskrzydłowe drzwi oraz wymurowano dwa trójkątne otwory okienne z charakterystycznym, skośnym nadprożem. Po obu stronach w murze widać kotwy – jedną w kształcie litery X, drugą w kształcie litery Z (lustrzanego odbicia S). To elementy poprawiające połączenie elementów budowli, czyli pełniące funkcje konstrukcyjne. Ich działanie jest podobne do kolczyków w typie sztyftów z barankiem – poziomy pręt przechodzi przez ściągane elementy konstrukcji, np. przeciwległe ściany, filary, strop z murami. Jego zakończenie chronione jest przed wysunięciem za pomocą tzw. przewłóczki („baranka”) – to właśnie element, który widzimy. Przewłóczki mogą być zdobione i dzięki temu kotew może pełnić również funkcje estetyczne. Tutaj jednak zostało to wykorzystane w ograniczony sposób.

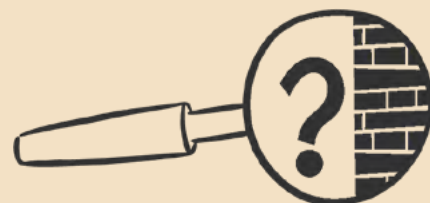

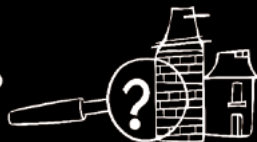
Nadrzeczna 2, zbliżenie na rozwiązania murarskie zastosowane na poddaszu

● Łuki i deskowania

Budynek domu handlowego zwraca uwagę dzięki drewnianym drzwiom prowadzącym do podwyższonej części obiektu. Choć wykonane współcześnie, są stylizowane na historyczne. Większe z dwóch są dwuskrzydłowe, mniejsze – jednoskrzydłowe. Oba dekorowane są w podobny sposób – efekt osiągnięto przez zastosowanie skośnego deskowania, elementów metaloplastyki zabezpieczających przeszklenie oraz ozdobnych zawiasów. Końce zawiasów zyskały dodatkowe zdobienia w formie stylizowanych liści akantu, jednej z najpopularniejszych roślin w historii architektury.

Wszystkie frontowe drzwi ozdobiono od góry w tradycyjny sposób – łukiem z kluczem umieszczonym centralnie. Oba zastosowane tutaj rozwiązania to łuki odcinkowe; łuk pełny byłby idealnym półkolem, tutaj mamy do czynienia z mniejszym wycinkiem koła.

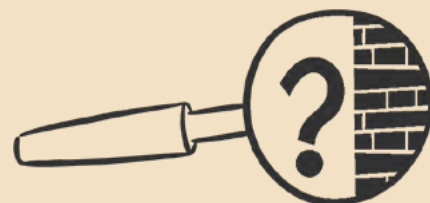

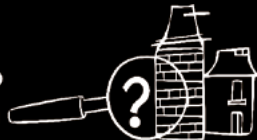
Dom handlowy, zbliżenie na główne wejście

● Balkon z żeliwną balustradą

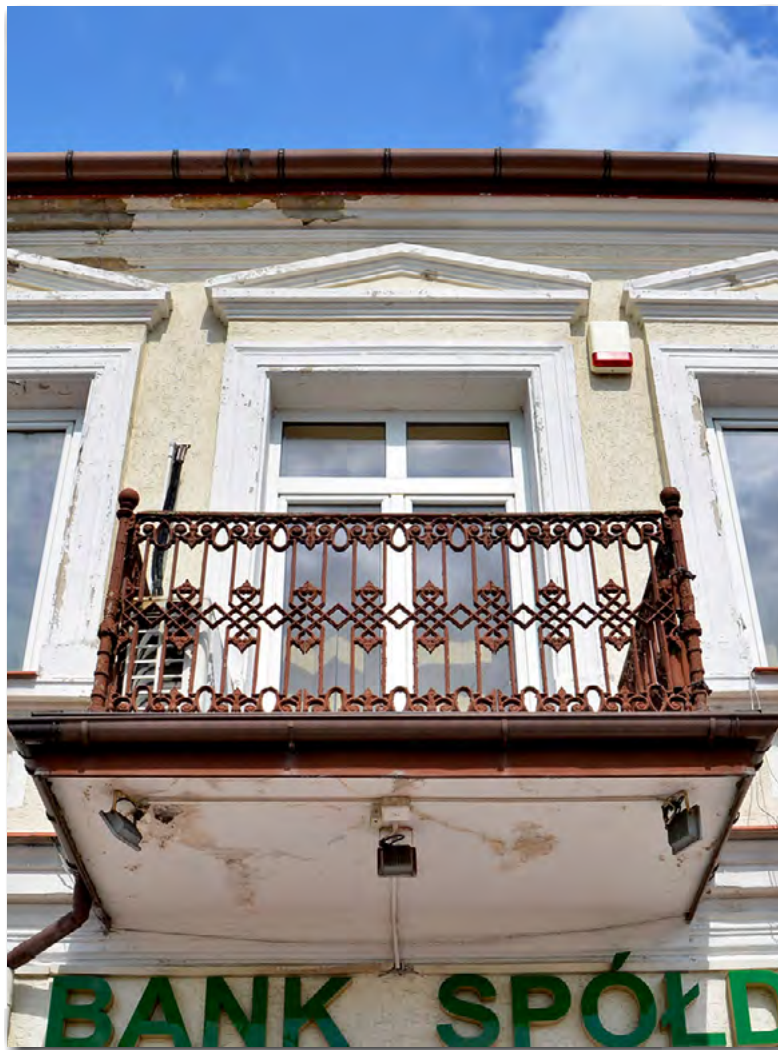
Wśród żeliwnych wyrobów na terenie Wolborza warto zwrócić uwagę na balustradę otaczającą balkon siedziby lokalnego banku, mieszczącego się w budynku wzniesionym prawdopodobnie ok. 1888 r. Jest ona złożona z odlanych modułów połączonych w narożnikach balustrady słupkami. Żeliwo to stop żelaza z węglem i różnymi innymi pierwiastkami pochodzącymi z procesu metalurgicznego (takimi jak np. mangan, krzem, fosfor, siarka); czasem stosowane są inne domieszki. Przewaga wyrobów żeliwnych nad kutymi wynikała przede wszystkim z uprzemysłowienia ich produkcji – odlewnie były w stanie produkować masowo hurtową ilość identycznych elementów. Dostępne były wzorniki, które popularyzowały wyroby firmy, ale często prowadziły do plagiatów – ochrona prawa autorskiego w dzisiejszym rozumieniu w XIX wieku właściwie nie istniała. Wzór balustrady z placu Jagiełły znaleźć można w katalogu odlewni Szai Kronenbluma w Końskich. Sygnaturę jego zakładów znajduje się także na podrynniku na terenie miasta – daje to podstawę, by przypuszczać, że i ten element przyjechał do Wolborza z odległych tylko o ok. 70 km Końskich.

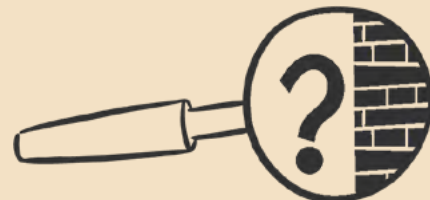
W sąsiedztwie znajduje się jeszcze jeden budynek, w którym zamontowano identyczną balustradę – tu jednak słupki zwieńczone są tzw. wazonikami, na których można było ustawiać doniczki. Także ten element znaleźć można we wspomnianym katalogu, podobnie jak żeliwne wsporniki podtrzymujące płytę balkonu.

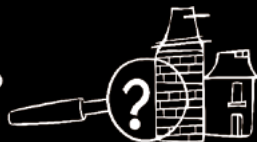

Plac Jagielly 15, balkon żeliwny

● Dom z koniem

Można postawić hipotezę, że pierwszą techniką zdobienia siedzib ludzkich było malarstwo naskalne; obecnie najstarsze znane nam przykłady pochodzą sprzed 64 000 lat. Od zarania cywilizacji fascynował nas świat zwierząt – ich siła, przystosowanie do warunków życia, zwinność, inteligencja. Charakterystyczne cechy zachowania przełożyły się na ich obecność w sztuce, kulturze i codziennym życiu ludzi. Obie opisane okoliczności spotykają się na prywatnym domu przy ul. Warszawskiej. Namalowany na bramie wjazdowej biały, osiodłany ogier

z jednej strony nawiązuje do „transportowego” charakteru miejsca, w którym się znalazł, z drugiej jest zapewne wyrazem sympatii, jaką właściciele darzą ten gatunek zwierząt. Konie w kulturze uosabiały sprzeczne wartości – miały w sobie zarówno pierwiastek apolliński, dzięki któremu uznawane były za istotny rozumne i etyczne, jak i chtoniczny, który czynił z nich uosobienie chaosu, zniszczenia, siły wymykającej się kontroli i grożącej człowiekowi. Zwyczaj wieszania podków na szczęście jest przykładem praktyki kulturowej opartej na „magii przez kontakt”; podkowa powstała w magicznej przestrzeni kuźni (co już czyniło ją wyjątkową), pozostawała też przez dłuższy czas w związku z koniem, „nasycając się” jego siłą, a sam fakt znalezienia jej na drodze wzmacniał jej właściwości o szczęście znalazcy.

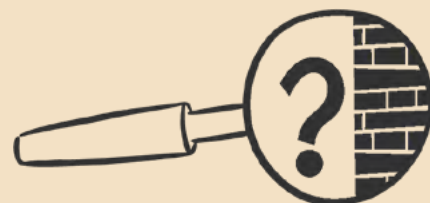
Oprócz malowidła na blasze oglądany budynek udekorowano także wyciskami/zadrapaniami w tynku w kształcie łezek. To typ ornamentu stosowany przede wszystkim w okresie PRL-u, podobnie jak stłuczka ceramiczna, lustrzana czy szklana, którą nieraz dekorowano elewacje.

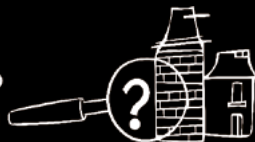

Warszawska 18, brama z namalowanym koniem, z boku widoczne dekoracje w tynku

● Płoty z wykrawek

To rozwiązanie spotkać można w wielu lokalizacjach w Wolborzu, a kilka szczególnie udanych przykładów znajdziemy przy ul. Warszawskiej. Wykorzystywanie odpadów fabrycznych w celu grodzenia terenu to zjawisko, którego największe nasilenie przypadło na okres PRL-u. Bez wątpienia jest to rozwiązanie charakterystyczne dla naszego kraju i dla trudnych czasów, w których powstawało. Gospodarka niedoborów wymusiła podejście proekologiczne – na-

wet odpady fabryczne, powstałe po tworzeniu wykrojów w blasze, starano się zagospodarować. Był to materiał odporny, tani i stosunkowo plastyczny. Dzięki spawaniu dawał łączyć się w większe kompozycje. Kształty ażurów inspirowały twórców ogrodzeń do zabawy formą – stosowania powtórzeń, odbić lustrzanych, wykorzystywania osi symetrii, łączenia wykrawek z innymi elementami, takimi jak żebrowane pręty metalowe.

Ogrodzenia takie należałoby skatalogować i podjąć się próby określenia zakładów produkcyjnych, z których pochodzą, a także ustalenia elementów, które powstawały poprzez wykrawanie. Połączenie specyfiki lokalnej produkcji przemysłowej z warstwą estetyczną pejzażu miasta to ciekawe działanie, pozwalające lepiej zrozumieć historię miasta i warunki życia jego mieszkańców.

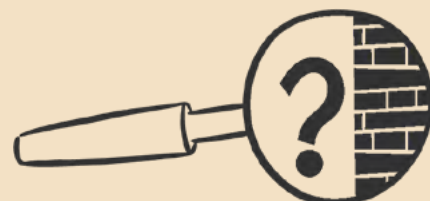

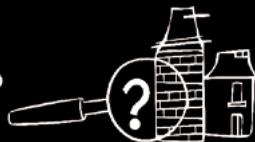
Warszawska 25, płot z wykrawek

● Podrynnik z sygnaturą odlewni

W drodze do kaplicy św. Rocha koniecznie zobaczyć trzeba artefakt na pierwszy rzut oka niezbyt okazały, który jednak stanowi podstawę do opowieści o rozwoju odlewnictwa żeliwa w naszym kraju. Chodzi o zamontowaną na domu rurę spustową. Co jest w niej nietypowe? Sygnatura producenta widoczna z boku rury. Można odczytać pełną treść: „ODLEWNIA / S. KRONENBLUM / KOŃSKIE”. Jest to element spotykany rzadko, ze względu na częste wymiany części systemu odprowadzania wody deszczowej.

Pod koniec XIX wieku w Końskich powstały równoległe trzy odlewnie żeliwa.

Jedną z nich była Fabryka Odlewów Żelaznych, Maszyn Rolniczych i Wentylatorów, założona przez przed 1899 r. przez Szaję Kronenbluma. Pod jego zarządem, choć pod zmienioną nazwą („Fabryka Odlewów Żelaznych – Zakłady Mechaniczne i Chromoniklarnia”), funkcjonowała do 1939 r. Po powojennej nacjonalizacji, decyzją Ministra Przemysłu i Handlu w dniu 5 października 1948 r., wspólnie z odlewnią „Herzfeld Victorius” weszła w skład Koneckich Zakładów Odlewniczych, działających do dzisiaj.

W katalogu zakładów Kronenbluma wśród oferowanych wyrobów zobaczyć można również tzw. podrynniki, które stanowiły wylot dla „rur deszczowych”. W dzisiejszej nomenklaturze byłoby to kolano wylawowe połączone z elementem rury spustowej – powszechnie używane słowo „rynna” odnosi się fachowo wyłącznie do poziomej części instalacji odprowadzającej wodę z dachu – otwartego półwalca z metalu przymocowanego przy brzegu połaci dachowej.

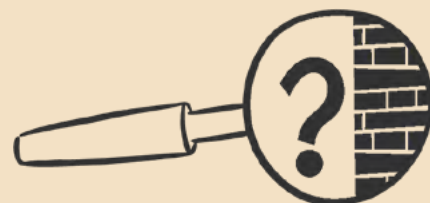
Warszawska 52, sygnatura odlewni na podrynniku

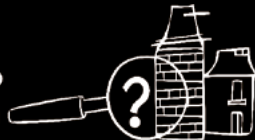
Srednica w calach	Wysokosc w mm	Waga kg.
4"	1000	10,00
4" Dl.	1325	14,00
5"	1380	20,00
5" Dl.	1550	20,00
6"	1405	27,50
6" Dl.	1555	28,70

Warszawska 52, fragment katalogu odlewni Kronenbluma

● Kaplica św. Rocha

Murowana kaplica została zbudowana na miejscu starej, drewnianej staraniami proboszcza Ignacego Pertkiewicza w 1915 r. Jej formy inspirowane są architekturą gotycką. Wśród ciekawych elementów, na które warto zwrócić uwagę, wymienić należy dwuskrzydłowe drzwi z okazałym nadświetlem o wachlarzowatej formie. Nadświetle stosowane było z myślą o doświetleniu wnętrza budynku, w szczególności zaś sieni lub korytarza za drzwiami. Spotyka się je również w prywatnych domach na terenie Wolborza, jednak najbardziej okazałą formę zyskało to wmurowane w ścianę kaplicy. Wrota wykonane są w konstrukcji ramowo-płycinowej – funkcje konstrukcyjne pełni rama, którą wypełniono cień-

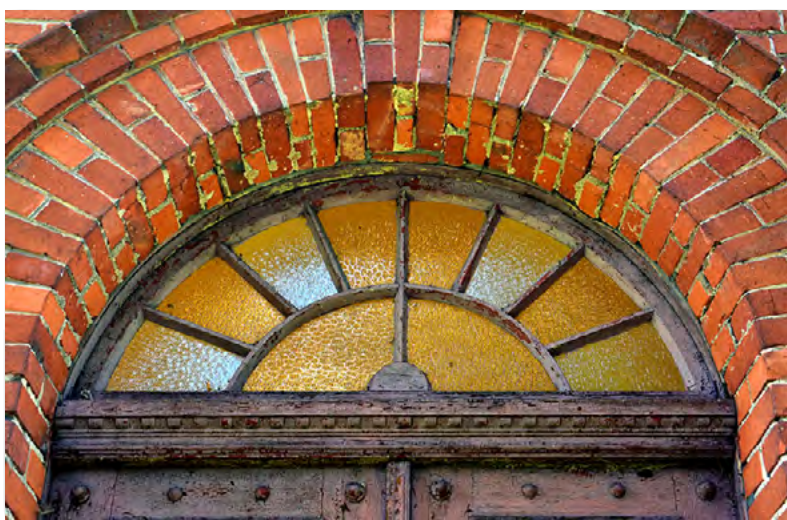

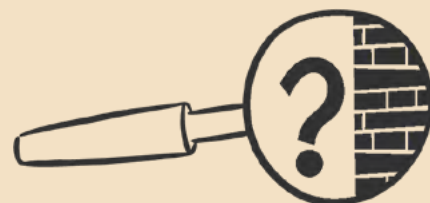
szymi deskami. Połączenia elementów uszczelniają profilowane listwy. Skrzydła ozdobione są ponadto guzami i tzw. diamentami – podłużnymi elementami rozmieszczonymi symetrycznie po obu stronach szyldu klamki. Na budynku widać również metalowe kotwy, o innej formie, ale tej samej funkcji, co w budynku przy ul. Nadrzecznej 2. Okna wypełnione kolorowym szkleniem zamknięte są łukiem pełnym; zyskały niewielki naczótek z kluczem, wykonany – jak cały budynek – z nietynkowanej cegły i kształtek ceramicznych. W prawym przednim narożniku zobaczyć można pomalowany na biało reper – element służący do pomiarów geodezyjnych. Za budynkiem z kolei widzimy stertę cegieł. Niektóre z nich mają wypisaną wersalikami i kapitalikiem sygnaturę producenta, złożoną z trzech liter – M. P. B., z których środkowa jest niższa (kapitalik).

Kaplica św. Rocha, kotwa spinająca narożnik budynku

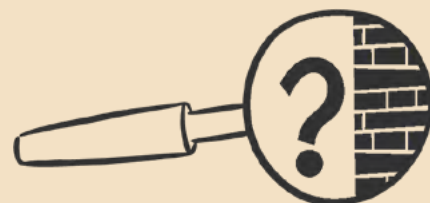
Kaplica św. Rocha, nadświetle nad głównym wejściem

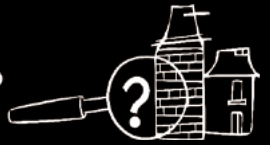

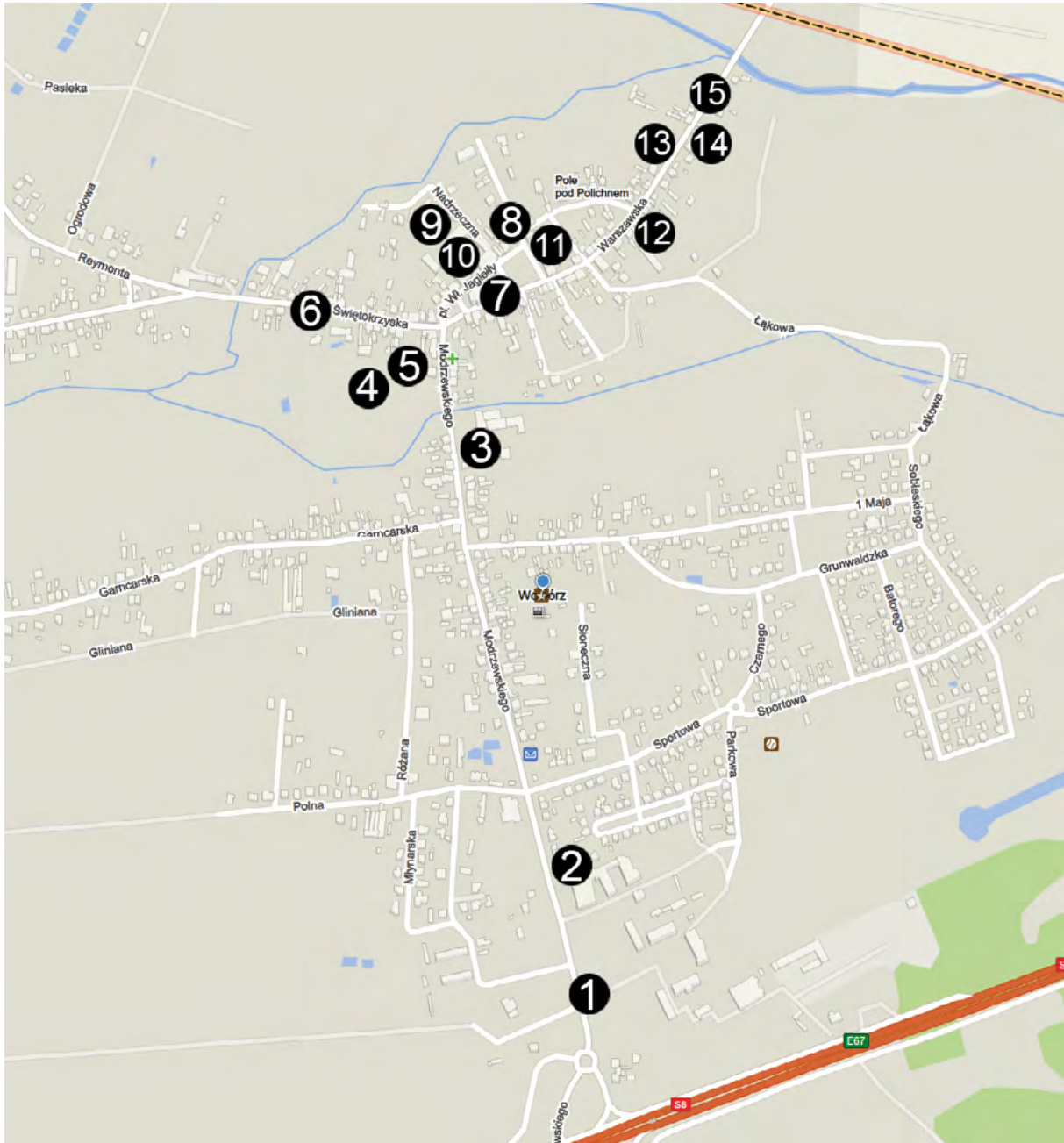
● Mapa:

1. Pałac Biskupów Kujawskich
2. Dom z tulipanami
3. Centrum Pożarnicze
4. Relikt zamku w Wolborzu
5. Piękno cegły – Modrzewskiego 2
6. Kamienna tabliczka adresowa – Świętokrzyska 18
7. Kościół pw. św. Mikołaja
8. Malowany szyld – Nadrzeczna 2
9. Wątek kowadełkowy i kotwy w murze – Nadrzeczna 2
10. Łuki i deskowania – Dom Handlowy
11. Balkon z żeliwną balustradą – plac Władysława Jagiełły 15
12. Dom z koniem – Warszawska 18
13. Płoty z wykrawek – Warszawska 25
14. Podrynnik z sygnaturą odlewni – Warszawska 52
15. Kaplica św. Rocha w Wolborzu

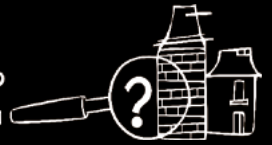

● **Mapa:**

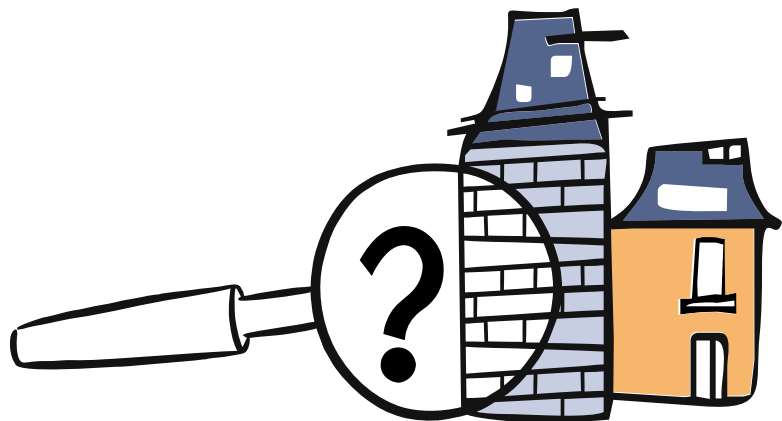
Mapa Wolborza /mapa.targeo.pl/

PODAJ CEGŁĘ, PODAJ CEGŁĘ, ZBUDUJEMY NOWY DOM

SCENARIUSZ SP 1-3

DLACZEGO TEN DOM TAK WYGLĄDA?
ARCHITEKTURA POD LUPĄ DLA NAJMŁODSZYCH

● **Problematyka:**

detal architektoniczny i jego różnorodność, funkcja użytkowa budynków, cegła jako element konstrukcyjny i nieoczywisty element dekoracyjny

● **Słowa kluczowe:**

elewacja, licówka, front, detal architektoniczny, otwór okienny, ornament, formy, bryła

● **Cele:**

zwrócenie uwagi na wartość i różnorodność detali architektonicznych, zainteresowanie wartością historyczną detalu architektonicznego, budzenie szacunku dla dziedzictwa materialnego

● **Metody pracy:**

aktywizujące (burza mózgów, burza pytań), problemowe, pokazowe (obserwacja w terenie), czynne (samodzielne doświadczenia)

● **Formy pracy:**

zbiorowa, zespołowa, indywidualna

● **Środki dydaktyczne:**

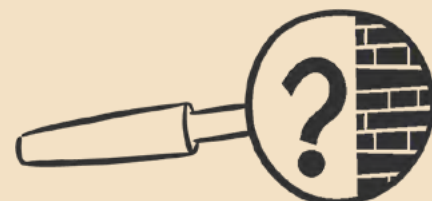
spacer architektoniczny

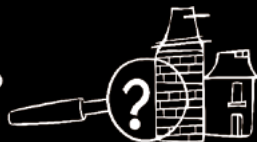
● **Materiały plastyczne:**

arkusz papieru pakowego, czarny marker, prostokąty (brystol, papier kolorowy) o wymiarach 10 x 5 cm w różnych odcieniach koloru pomarańczowego i czerwonego (można dodać kolor żółty, kremowy i brązowy), klej, linijka, nożyczki

● **Czas trwania:**

spacer (60 min) + działania twórcze (60 min)

Trasa wycieczki
– wybrane punkty
(słowa kluczowe)

Przebieg zajęć

● Wprowadzenie

1. Ustalenie krótkiego kontraktu współpracy podczas wycieczki (3–4 zasady wyłonione metodą burzy mózgów, zebrane przez osobę prowadzącą, np. chodzenie zwartą grupą, słuchanie się nawzajem, przestrzeganie zasad ruchu drogowego).

2. Krótka rozmowa o architekturze:

Czym jest architektura? Czego dotyczy?

Jak wkracza w nasze życie? Jak się zmienia?

Kto i co decyduje o tym, jak wygląda budynek?

Jakie treści może przekazywać?

(badamy zasoby i kompetencje uczestników; prowokujemy myślenie pytajne; podsuwamy podstawową terminologię: dom, budynek mieszkalny, użyteczności publicznej, kaplica, front, elewacja, detal architektoniczny, zdobienie itp.)

● Trasa wycieczki

Kaplica św. Rocha – plac Władysława Jagiełły
– ulica Nadrzeczna 2 – Kolegiata św. Mikołaja
– ulica Modrzewskiego 2

Po drodze warto zwracać uwagę na charakterystyczne detale i budynki, wysłuchiwać uwag dzieci i zachęcać je do obserwacji; skłaniać do poszukiwania i do swobodnej werbalizacji wniosków.

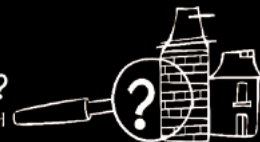
● Kaplica św. Rocha

Zatrzymujemy się przed budynkiem.

Murowana kaplica została zbudowana na miejscu starej, drewnianej staraniami proboszcza Ignacego Pertkiewicza w 1915 r. Jej formy inspirowane są architekturą gotycką. Wśród ciekawych elementów, na które warto zwrócić uwagę, wymienić należy dwuskrzydłowe drzwi z okazałym nadświetlem o wachlarzowatej formie. Nadświetle stosowane było z myślą o doświetleniu wnętrza budyn-

Kaplica
św. Rocha

Trasa wycieczki
– wybrane punkty
(słowa kluczowe)**BRYŁA BUDYNKU****NADŚWIETLE****WROTA****SZYLD (KLAMKI)****GUZY****DIAMENTY**
(ARCHITEKTURA)**KOTWY****ŁUK PEŁNY****Przebieg zajęć**

ku, w szczególności zaś sieni lub korytarza za drzwiami. Spotyka się je również w prywatnych domach na terenie Wolborza, jednak najbardziej okazałą formę zyskało to wmurowane w ścianę kaplicy. Wrota wykonane są w konstrukcji ramowo-płycinowej – funkcje konstrukcyjne pełni rama, którą wypełniono cieńszymi deskami. Połączenia elementów uszczelniają profilowane listwy. Skrzydła ozdobione są ponadto guzami i tzw. diamentami – podłużnymi elementami rozmieszczonymi symetrycznie po obu stronach szyldu klamki. Na budynku widać również metalowe kotwy o innej formie, ale tej samej funkcji, co w budynku przy ul. Nadrzecznej 2. Okna wypełnione kolorowym szkleniem zamknięte są łukiem pełnym; zyskały niewielki naczótek z kluczem, wykonany – jak cały budynek – z nietynkowanej cegły i kształtek ceramicznych. W prawym przednim narożniku zobaczyć można pomalowany na biało reper – element służący do pomiarów geodezyjnych. Za budynkiem zobaczyć można stertę cegieł. Niektóre z nich mają wypisaną wersalikami i kapitalikiem sygnaturę producenta (M. P. B.), złożoną z trzech liter, z których środkowa jest niższa (kapitalik).

1. Zapraszamy grupę do obserwacji bryły budynku. Dzieci swobodnie obchodzą kaplicę, przyglądają się jej.

Co rzuca się w oczy, kiedy przyglądamy się tej kaplicy?

Zbierając obserwacje grupy, podkreślamy uwagi, które mówią o sakralnym charakterze budowli, budulcu (cegle), rodzaju dekoracji.

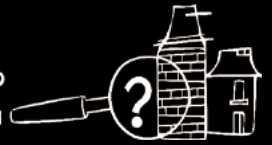
Zwracamy uwagę na okna (ich kształt – zakończone pełnym łukiem), drzwi z nadświetlem.

Do czego mogło służyć nadświetle?

(Doświetlenie budynku, najczęściej sieni lub innego pomieszczenia tuż za głównymi drzwiami).

Jaki kształt ma nadświetle, z czym wam się kojarzy?

**Trasa wycieczki
– wybrane punkty
(słowa kluczowe)**

Przebieg zajęć

Czy we współczesnych budynkach, jakie znacie, pojawia się taki element? Z czego może to wynikać?

Zwracamy uwagę na drzwi wejściowe.

Czy są dekoracyjne? Jakie wrażenie wywołują?

Czy klamka przypomina tę, którymi otwieracie drzwi na co dzień? Czym się różni (gabaryty, ozdobność)?

Zwracamy uwagę na szyld pod klamką i jego dekoracje (guzy i diamenty).

Zwracamy uwagę na dekoracje metalowe.

Pytamy o ich funkcje (konstrukcyjne? zdobnicze?).

Informujemy, że murowana kaplica została zbudowana na miejscu starej, drewnianej staraniami proboszcza Ignacego Pertkiewicza w 1915 r.

Dlaczego tak się mogło stać? (Nietrwały element budowlany zastąpiono solidniejszym).

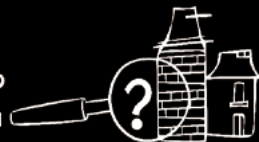
Informujemy, że takie zmiany, przebudowy całkowite lub fragmentaryczne, bardzo często zdarzają się w historii architektury.

Do czego może to prowadzić? (Każda przebudowa odciska swoje estetyczne piętno).

Podsumowując wypowiedzi, zwracamy uwagę na wszystkie elementy zdobnicze. Zbieramy także wrażenia i opinie. Pytamy, czy dzieci już gdzieś widziały podobny budynek (wykonany z cegły).

Przechodząc do kolejnego punktu trasy, zachęcamy grupę do obserwacji mijanych budynków.

Trasa wycieczki
– wybrane punkty
(słowa kluczowe)

Plac Władysława Jagiełły

METALOPLASTYKA

Nadrzeczna 2

LICO BUDYNKU

NADPROŻE

Przebieg zajęć

● Plac Władysława Jagiełły

Zatrzymujemy się na środku placu.

Jaka była/jest funkcja tego miejsca?

Jakie wrażenie wywołuje w was to miejsce?

Pozwalamy grupie swobodnie przejść się po placu.

Zachęcamy do nowego spojrzenia na miejsce, które wielokrotnie widzieli.

Zachęcamy do przyjrzenia się budynkom i ich dekoracjom.

Zwracamy uwagę na różnorodność form, kolorów, zagospodarowania fasady budynków, różnorodność okien i drzwi i ich dekoracji (naczółki nad oknami)

Zachęcamy do przyjrzenia się balkonom. Podchodzimy do kamienicy pod numerem 15.

Jak wygląda balkon? Spróbujcie go opisać. Z czego zrobione są jego dekoracje? Czy przypomina współczesne balkony?

Zbieramy wrażenia i obserwacje. Na koniec podsumowujemy je, zwracając uwagę na reprezentacyjną funkcję rynku, przejawiającą się m.in. w wyglądzie budynków.

● Nadrzeczna 2

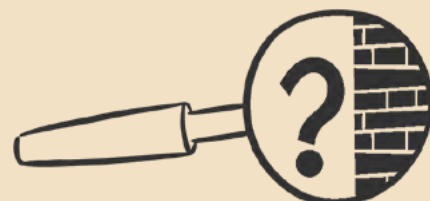
Zatrzymujemy się przed budynkiem. Prosimy grupę, aby swobodnie go sobie obejrzała.

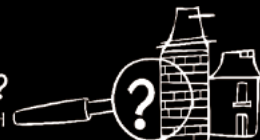
Jakie wrażenia wywołuje?

Z jakim budynkiem się wam kojarzy?

Zbieramy wrażenia i obserwacje, podkreślamy te, które mówią o elementach ceglanych wystających przed lico budynku.

Zwracamy uwagę na układ cegieł (ułożenie krótszym i dłuższym bokiem), kształt i dekoracje okien, drzwi na poddaszu.

Trasa wycieczki
– wybrane punkty
(słowa kluczowe)

Kościół
św. Mateusza

Modrzewskiego 2

KONDYGNACJA

PILASTER

BONIOWANIE

NADPROŻA

GZYMS

FRYZ

Przebieg zajęć

● **Kościół św. Mateusza**

Mijając budynek kościoła, zwracamy uwagę grupy na fakt, że podczas spaceru nie zajmujemy się największymi „atrakcjami turystycznymi” miasta (kościółami, placami).

Co oglądamy podczas spaceru?

Do jakich refleksji nas to prowadzi?

Zbieramy i podsumowujemy wypowiedzi dzieci, podkreślając, że piękno potrafi kryć się w nieoczywistościach.

Przekazujemy dzieciom, że warto przyglądać się bacznie temu, co nas otacza, wychodzić poza schemat.

● **Modrzewskiego 2**

Zatrzymujemy się przed budynkiem, zachęcamy dzieci do samodzielnej obserwacji i wymiany spostrzeżeń.

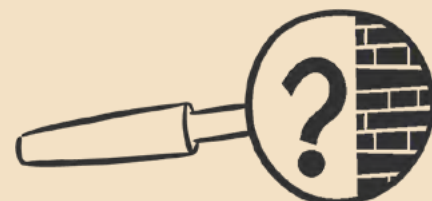
Jakie wrażenie wywołuje ten budynek?

Czy jest dekoracyjny? Które elementy sprawiają, że nam się podoba/nie podoba?

Zbieramy i podsumowujemy wrażenie grupy. Podkreślamy te, które mówią o zastosowaniu dwukolorowej cegły, specyficznym ułożeniu cegieł.

Zwracamy uwagę na to, jak zastosowanie elementów dekoracyjnych określa wizualny podział budynku na mniejsze części (pilastry sprawiają, że budynek jest podzielony w osi wertykalnej, gzymsy i fryzy – w horyzontalnej).

Zwracamy uwagę na dekoracje okien i drzwi.

Trasa wycieczki
– wybrane punkty
(słowa kluczowe)

Przebieg zajęć

● Działania twórcze

Rozpoczynając część warsztatową, zwracamy uwagę na to, co zaobserwowaliśmy podczas spaceru.

Prosimy, aby dzieci przypomniły sobie, z jakimi rodzajami dekoracji budynków się spotkaliśmy.

Co was zdziwiło? Co wam się podobało?

Co wam się nie podobało?

Podsumowując wypowiedzi, zwracamy uwagę na fakt, że elementem zdobniczym mogą być tak niepozorne rzeczy, jak np. cegła.

Czy nieotynkowane budynki, które oglądaliśmy, sprawiały wrażenie niedokończonych?

Zwracamy uwagę dzieci na fakt, że nietynkowanie budynków było świadomym zamierzeniem architektów.

Co o tym świadczy?

Zapraszamy grupę do zabawy w architekta.

Dzielimy grupę na kilkusobowe zespoły. Każdy zespół otrzymuje:

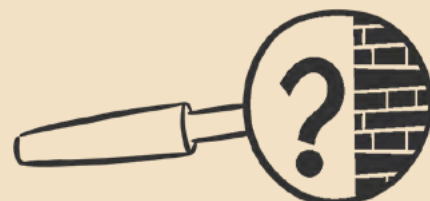
- arkusz papieru pakowego
- czarny marker,
- prostokąty (brystol, papier kolorowy) o wymiarach 10 x 5 cm w różnych odcieniach koloru pomarańczowego i czerwonego (można dodać kolor żółty, kremowy i brązowy)
- klej
- linijkę, nożyczki.

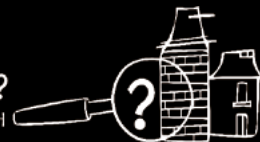
Przypominamy dzieciom, że mogą bawić się kolorami „cegieł” i ich ułożeniem (wykorzystując długą lub krótką krawędź).

Każda grupa pracuje na takim samym schemacie (drzwi wejściowe pośrodku, dwa rzędy okien po dwa okna na każdej kondygnacji), żeby pokazać możliwości różnorodnego „zagospodarowania” takiej samej powierzchni.

CEGŁA

LICÓWKA

Trasa wycieczki
/wybrane
punkty,
słowa kluczowe/

Przebieg zajęć

Przypominamy, że warto najpierw sporządzić projekt, który zaakceptuje cała grupa.

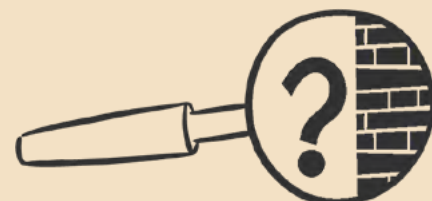
Przypominamy też, że można „ciąć” cegły na pół, choć nie należy nadużywać takiej formy.

● Podsumowanie

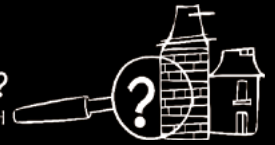
Prezentujemy wspólnie prace. Prosimy o omówienie tego, co zwraca uwagę, co zaskakuje, co jest wartościowe w pracach dzieci.

Swobodna rozmowa na zakończenia o tym, czego nauczyli się podczas naszego spaceru i warsztatu.

- 1. Co was zaskoczyło podczas spaceru?**
- 2. Jak będziecie teraz patrzeć na miasto?**
- 3. Co zapamiętaliście z naszego spotkania?**

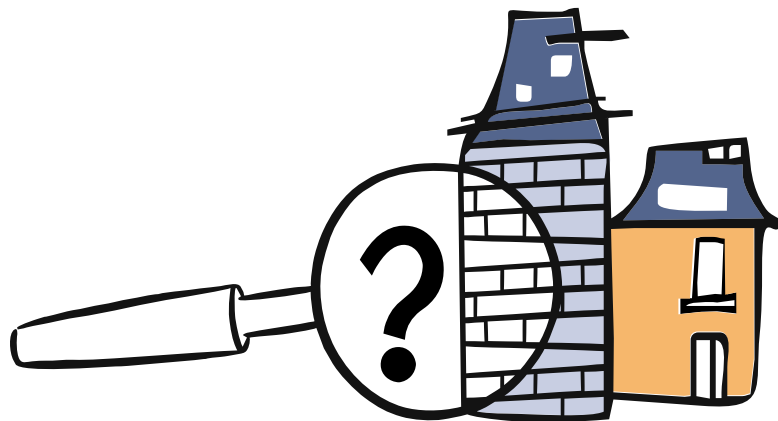

METALOPLASTYKA DLA KAŻDEGO

SCENARIUSZ SP 4-6

DLACZEGO TEN DOM TAK WYGLĄDA?
ARCHITEKTURA POD LUPĄ DLA NAJMŁODSZYCH

- **Problematyka:**

detale architektoniczne i ich różnorodność, formy metaloplastyczne i ich różnorodność

- **Słowa kluczowe:**

elewacja, detal architektoniczny, otwór okienny, formy metaloplastyczne, zdobienia, bryła, metaloplastyka, klamka z szyldem, szyld semaforowy

- **Cele:**

zwrócenie uwagi na funkcje detali architektonicznych (często poza funkcją estetyzującą pokrywa się z funkcjonalizmem), uwrażliwienie na piękno, rozwijanie kompetencji

- **Metody pracy:**

aktywizujące (burza mózgów, burza pytań), problemowe, pokazowe (obserwacja w terenie), czynne (samodzielne doświadczenia)

- **Formy pracy:**

zbiorowa, zespołowa, indywidualna

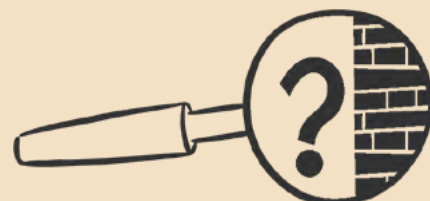
- **Środki dydaktyczne:**

wycieczka/spacer, rozmowa, praca praktyczna

druk miedziany lub mosiężny (około 2 metrów dla każdego dziecka), płaskoszczypty/kombinerki

- **Czas trwania:**

spacer (60 min) + działania twórcze (60 min)

Trasa wycieczki
– wybrane punkty
(słowa kluczowe)

Przebieg zajęć

● **Wprowadzenie**

1. Ustalenie krótkiego kontraktu współpracy podczas wycieczki (3–4 zasady wyłonione metodą burzy mózgów, zebrane przez osobę prowadzącą, np. chodzenie zwartą grupą, słuchanie się nawzajem, przestrzeganie zasad ruchu drogowego).

2. Krótka rozmowa o architekturze:

Czym jest architektura? Czego dotyczy?

Jak wkracza w nasze życie? Jak się zmienia?

Kto i co decyduje o tym, jak wygląda budynek?

Jakie treści może przekazywać?

(badamy zasoby i kompetencje uczestników; prowokujemy myślenie pytajne; podsuwamy podstawową terminologię: dom, budynek mieszkalny, użyteczności publicznej, kaplica, front, elewacja, detal architektoniczny, zdobienie itp.)

● **Trasa wycieczki**

Trasa wycieczki: kościół św. Mikołaja – Pożarnicze Centrum Historyczno-Edukacyjne Ziemi Łódzkiej w Wolbórze – Modrzewskiego 103 – Pałac Biskupów Kujawskich

Po drodze warto zwracać uwagę na charakterystyczne detale i budynki, wysłuchiwać obserwacji i zachęcać do nich.

Kolegiata
św. Mikołaja

**KOLEGIATA
ELEWACJA
WIEŻA
SZYLD**

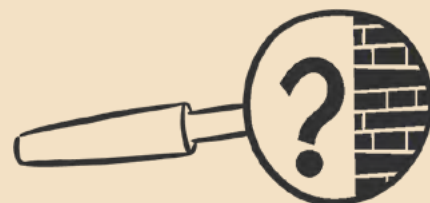
● **Kolegiata św. Mikołaja**

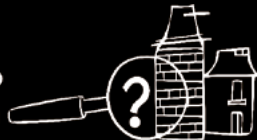
Zatrzymujemy się przed kościołem. Zachęcamy grupę do samodzielnego obejrzenia budynku, do podejścia blisko elewacji, dotknięcia jej.

Pytamy dzieci o wrażenia, prosimy, by przymiotnikami opisały kolegiatę.

Jakie dekoracje zwróciły waszą uwagę?

Z czego były wykonane?

Trasa wycieczki
– wybrane punkty
(słowa kluczowe)

Przebieg zajęć

Prosimy dzieci, aby podeszły do dekoracyjnych drzwi.

Co zauważyły?

Jak opisałyby takie drzwi?

Prosimy, aby dokładnie obejrzały klamkę i szyld.

Pytamy, co mogą o nich powiedzieć.

Podsumowujemy wypowiedzi dzieci, akcentujemy te, które mówią o wykorzystaniu form metalowych (klamka, szyld). Prosimy, by zwróciły uwagę na wykończenie dachu wieży kościelnej.

Prosimy, aby uczniowie zastanowili się, czemu służyło wykorzystanie metalowych elementów (ochrona mniej trwałego materiału, np. drewna, funkcja estetyczna)

Przechodząc do kolejnego punktu obserwacji, zachęcamy grupę do obserwacji mijanych budynków.

● **Pożarnicze Centrum Historyczno-Edukacyjne Ziemi Łódzkiej w Wolborzu**

Zatrzymujemy się przed budynkiem.

Zachęcamy dzieci do luźnych refleksji na temat straży pożarnej.

Podkreślamy obserwacje, które mówią o tym, że straż pożarna zapewnia bezpieczeństwo, chroni nie tylko od ognia, ale także od innych żywiołów itp.

Które elementy dekoracji budynku świadczą o jego funkcji?

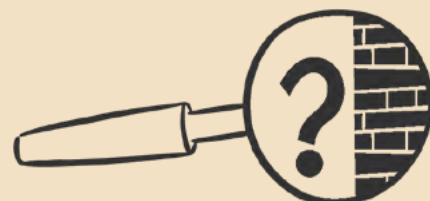
Pytamy dzieci, czyja postać dekoruje budynek.

Jaki to święty?

Pytamy, z czego i w jaki sposób została wykonana postać św. Floriana.

Pożarnicze
Centrum
Historyczno-Edu-
kacyjne Ziemi
Łódzkiej w Wol-
borzu

FORMY
METALOPLA-
STYCZNE

Trasa wycieczki
– wybrane punkty
(słowa kluczowe)

Modrzewskiego
103

Przebieg zajęć

● **Modrzewskiego 103**

Prosimy dzieci o spontaniczne wyrażenie swoich odczuć na temat kwiatowej dekoracji balkonu.

Z czego wykonane są kwiaty?

Jak one są zrobione?

Jaką pełnią funkcję?

Podkreślamy te wypowiedzi, które akcentują estetyczną funkcję dekoracji.

Zwracamy uwagę, że każda dekoracja może wywoływać różna odczucia u różnych osób, że pojęcie piękna jest subiektywne.

Pałac Biskupów
Kujawskich

● **Pałac Biskupów Kujawskich**

Dzieci znajdują się przed najbardziej znaną budowlą Wolborza. Proponujemy zabawę w detektywów. Prosimy, aby przypomnieli sobie, jakiego typu dekoracje oglądaliśmy podczas spaceru.

Naprowadzamy grupę, podając konkretne przykłady oglądanych dekoracji metaloplastycznych.

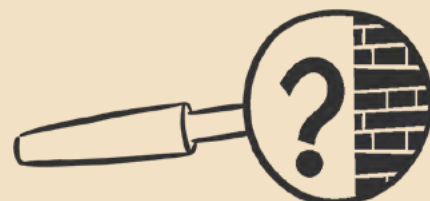
Dzielimy grupę na kilka mniejszych, kilkuosobowych grup. Zadaniem każdej z nich jest „wytropienie” jak największej ilości dekoracji metaloplastycznych na terenie pałacu. Grupa, która zauważy najwięcej metalowych dekoracji, wygrywa.

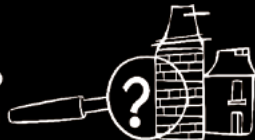
● **Działania twórcze**

Rozpoczynając część warsztatową, zwracamy uwagę na to, co zaobserwowaliśmy podczas spaceru.

Jakie dekoracje zwróciły waszą uwagę?

Czy piękno kryje się tylko w oczywistych miejscach, najpopularniejszych budynkach?

**Trasa wycieczki
– wybrane punkty
(słowa kluczowe)**

Przebieg zajęć

Spróbujcie opisać dekoracje.

Które podobały się wam najbardziej?

Które was zaskoczyły?

Zwracamy uwagę na różnorodność dekoracji budynków. Mogą to być – zróżnicowany budulec, faktura, kolor, sztukieterie, malowidła, rzeźby, elementy metaloplastyki.

Prosimy uczniów, aby przypomnieli sobie, gdzie widzieli elementy metaloplastyki.

Czy zauważyliście różnorodność form metaloplastycznych? (wycinane z blachy, wyginane z drutu)

Czy waszym zdaniem wykonanie takiej dekoracji jest łatwe?

Informujemy uczniów, że metalowe dekoracje wykonuje się różnymi technikami. Można metal obrabiać na zimno (ślusarstwo), na gorąco (kowalstwo), można go odlewać w formach (odlewnictwo).

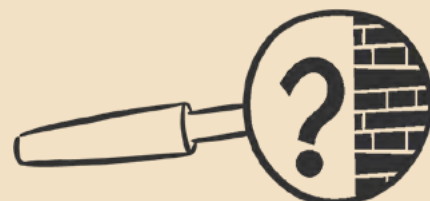
Jak myślicie, która z technik została wykorzystana przy tworzeniu metalowych dekoracji oglądanych podczas spaceru?

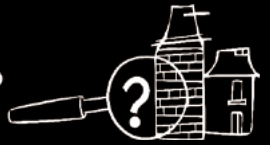
Proponujemy grupie zabawę w mistrza metaloplastyki.

Każdy z uczniów otrzymuje około 2 metrów miękkiego drutu (mosiężnego lub miedzianego) i płaskoszczypy. Możemy pracować np. z dwiema grubościami drutu. Zadaniem uczniów jest wykonanie dekoracji metaloplastycznej.

Przypominamy o konieczności zachowania bezpieczeństwa podczas pracy.

UWAGA! Możemy pokazać uczniom druty z różnego materiału (miedziane, mosiężne, stalowe) i ich odmienne właściwości.

Trasa wycieczki
– wybrane punkty
(słowa kluczowe)

Przebieg zajęć

● Podsumowanie

Prezentujemy wspólnie prace.

Prosimy o omówienie tego, co zwraca uwagę, co zaskakuje, co jest wartościowe w wykonanych dekoracjach.

Prosimy o podzielenie się wrażeniami z pracy z takim materiałem? Co było największą trudnością (projekt, wykonanie).

Swobodna rozmowa:

Czy po warsztatach inaczej będziecie patrzeć na dekoracje budynków? Jak?

Czy uważacie, że praca rzemieślnika jest łatwa? Potrzebna?

